

ULUSLARARASI TİCARET BAĞLAMINDA KLASİK REALİZM, NEO-REALİZM VE NEO-LİBERALİZM* / **

Şerife Gözde YİRMİBEŞOĞLU¹
Fatma Cande YAŞAR DİNÇER²

Özet

Uluslararası ticaret, özellikle son iki yüz yıldır ulusal ekonomilere büyük katkıda bulunmaktadır. Küreselleşme sonucu hız kazanan ticaret faaliyetleri devletlerarası etkileşimi artırmaktadır. Sermaye, mal ve hizmetlerin dünyada serbestçe dolaşabildiği uluslararası ticaret ortamında devletler birbirleriyle özgürce alışveriş yapabilmektedirler. Bu durum devletlerin sermaye birikimlerinin artışına doğrudan katkı sağlamaktadır. Devletler uluslararası ticaret yoluyla kolayca ithalat ve ihracat yapabilmektedirler. Bu yolla üretimde devamlılık sağlamalarının yanı sıra yeniliklere de her zaman açık olmaktadır.

Uluslararası ticaretin gün geçtikçe artan önemi bilim insanlarını bu hususta çalışmalar yapmaya teşvik etmektedir. Bu hususta ele alınan konular çeşitli teoriler ve kavramlar vasıtasıyla mantıksal çerçeveye oturtulmaya ve açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmada uluslararası ticaretin Klasik Realizm, Neo-Realizm ve Neo-Liberalizm teorileri bağlamında incelenmesi ve bu hususta değerlendirmeler yapılması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası ticaret, Klasik Realizm, Neo-Realizm, Neo-Liberalizm.

CLASSICAL REALISM, NEO-REALISM AND NEO-LIBERALISM IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL TRADE

Abstract

Especially over the last two hundred years, international trade has made a major contribution to national economies. Trade activities, which are gaining momentum as a result of globalization, are increasing interstate interactions. States can freely exchange with each other in an international trade environment where capital, goods and services can freely circulate in the world. This situation directly contributes to the increase of the capital accumulation of the states. States can easily import and export through international trade. In this way they are always ready for innovation as well as for continuity in production.

The increasing prevalence of international trade encourages scientists to work on this issue. The topics deal

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, gozdey@akdeniz.edu.tr

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, cande_yasar@hotmail.com

* Bu çalışma Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenmiştir. Proje Numarası: 2212.

** Bu çalışmada Klasik Realizm ve Neo-Realizm hususundaki açıklamalar "Klasik Realizm ve Neo-Realizm Bağlamında Birleşik Krallık'ın Kutup Politikaları" başlıklı yüksek lisans tezinden özetlenmiştir.

with in this subject, are tried to be put into logical framework by means of various theories and concepts. In this study, it is aimed to examine international trade in the context of Classical Realism, Neo-Realism and Neo-Liberalism theories and to make evaluations on this subject.

Keywords: International trade, Classical Realism, Neo-Realism, Neo-Liberalism.

Giriş

Küreselleşme akımının etki alanının giderek arttığı günümüz dünya konjonktüründe uluslararası ticaretin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Ekonomik faaliyet alanlarının devlet sınırlarının ötesinde gerçekleştiği ticaret ortamında, ulusal sınırlar önemini yitirmektedir. Sermaye, mal ve hizmetlerin dünyada kolayca hareket edebildiği uluslararası ekonomik sistem içerisinde, devletlerarasındaki etkileşimler ve işbirlikleri artmaktadır. Devletlerin ürettikleri malları kolayca ihraç, ihtiyacı olan malları ise ithal ettiği bu sistem, ekonomik dinamizmi tetiklemektedir. Mal ve hizmet alıp satan devletler, ticaret yoluyla refah seviyelerine ve Gayrisafı Yurtiçi Hasılaya (GSYH) doğrudan katkı sağlamaktadırlar.

Klasik Realizm akımı, ilk olarak Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında İkinci Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkımlar neticesinde -özellikle 1940'larda- bilim insanlarını devlet davranışlarının nedenlerini açıklama konusunda çalışmalar yapmaya teşvik etmiştir. Devleti ana aktör, ulusal çıkarları ise temel amaç olarak konumlandıran Klasik Realistler, uluslararası sistemin anarşik yapıda olduğunu savunurlar. Bu nedenle anarşik uluslararası sistem içerisinde devletler, güvenliklerini sağlamak amacıyla sürekli olarak başkaları pahasına güç arayışı içerisindeyler. Bu durum, devletlerin güvenlik ikilemi yaşamasını riskini ortaya çıkarabilir. Ayrıca devletler güç dengesi yoluyla da sistem içerisinde birbirlerini dizginlemeye çalışabilirler. 1970'li yılların sonunda Klasik Realizm akımının Kenneth Waltz (1923-2013) ve John Mearsheimer (1947-) gibi teorisyenler tarafından revize edilmesi sonucunda Neo-Realizm akımı ortaya çıkmıştır. Neo-Realistlere göre; uluslararası sistem anarşik yapıda olduğundan sistem içerisindeki güç dağılımı ve kutupluluk devlet davranışları üzerinde doğrudan etki yaratmaktadır. Güvenliklerini sağlamak ve hayatta kalmak isteyen devletler, dengeleme stratejisi izlemektedirler. Gücün gerekliliği hususunda ortak bir kaniya sahip olmayan Neo-Realistler, Savunmacı ve Saldırgan Realistler olarak iki gruba ayrılmışlardır.

Uluslararası ilişkiler teorileri içerisinde Realizm gibi ana akım teorilerden biri olan Liberalizm teorisinin Friedrich von Hayek (1899-1992) ve Milton Friedman (1912-2006) gibi bilim insanları tarafından 1970 ve 1980'lerde revize edilmesi sonucunda Neo-Liberalizm akımı ortaya çıkmıştır. Demokrasi ve insan haklarının ön planda tutulduğu Neo-Liberal teori bu hususta iş birliği ve ortak çıkarların gözetilmesi gerektiğinin altını çizer. Ayrıca, uluslararası örgütler, devletlerin ortak çıkarlarını gerçekleştirmesinin ve işbirliği sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Neo-Liberalizm, devletlerin birbirlerine karşılıklı olarak bağımlı oldukları uluslararası ekonomik sistem içerisinde serbest ticaretin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Klasik Realizmde ekonomi üzerinde durulan ana konulardan biri değildir. Teori, devlet doğasının çıkarıcı ve bencil, uluslararası ortamın ise anarşik olduğunu savunmaktadır. Ulusal çıkarlar için gücün gerekliliğine vurgu yapan Klasik Realistlere göre, ekonomik güç devletin güvenliği için yatırım yapılması hususunda askeri gücün artırılması için gereklidir. Uluslararası ticarete ve işbirliğine şüpheyle yaklaşan Klasik Realizme göre, sürekli olarak ulusal çıkarını gözetken devlet hegemon güç olma yoluyla uluslararası ticareti direkt olarak güç aleti yerine kullanarak mutlak kazançlarını artırabilir.

Neo-Realizm ise Klasik Realizmin aksine uluslararası sistemin anarşi yapıda olduğu için sistemin yapısı ne sistem içerisindeki güçlerin dağılımının devletlerin ekonomi politikalarını belirleyici unsur olduğunu belirtmektedir. Klasik Realizmde olduğu gibi Neo-Realizm de ekonomiye devlete sağladığı fayda derecesinde önem vermektedir. Ayrıca teoriler, devletlerin uluslararası ticaret aracılığıyla ekonomik varlıklarını artırarak askeri gücünü pekiştirme hususunda ortak görüşe sahiptirler. Öte yandan teoriye göre ekonomik işbirliği devletlere uluslararası sistem içerisinde hayatta kalmaları için avantaj sağlayarak dengeleme stratejileri oluşturmalarında, göreceli kazançlarını artırmalarında fayda sağlayabilir. Ancak göreceli kazancın az olması durumunda iş birliği önemini kaybeder.

Klasik ve Neo-Realizmin aksine Neo-Liberalizme göre ise ekonomi ve ticaret teorinin odaklandığı ana konulardandır. Özellikle Soğuk Savaş'ın bitimi ile birlikte Dünya ekonomisinin küreselleşmesi hareketlerinin hız kazanması uluslararası ticaretin ve dolayısıyla Neo-Liberal teorinin öneminin gün geçtikçe artmasını sağlamaktadır. Klasik ve Neo-Realizm gibi devletleri uluslararası sistem içerisinde temel aktör olarak kabul eden Neo-Liberalizm, bu teorilerin aksine uluslararası işbirliğinin ve ortak çıkarların önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca teori, ticaret serbestliğini savunarak devletlerin bu konuda müdahaleci olmamaları ve uluslararası ticareti desteklemeleri gerektiğinin altını çizmektedir.

Bu çalışmada ilk olarak uluslararası ticaretin kısaca açıklanarak, ulusal ve uluslararası konjonktürdeki öneminin araştırılması amaçlanmaktadır. İkinci olarak Klasik Realizm teorisi ayırt edici kavramları olan devlet ve ulusal çıkar, anarşi, güç ve güvenlik, güç dengesi ve güvenlik ikilemi alt başlıkları altında incelenerek uluslararası ticaret, Klasik Realizm teorisine göre değerlendirilecektir. Üçüncü olarak Neo-Realizm teorisi sistem ve yapı, güçler dağılımı ve kutupluluk, dengeleme, Savunmacı ve Saldırgan Realizm temel kavramları altında değerlendirilerek uluslararası ticaret, Neo-Realizm ideolojisine göre incelenecektir. Dördüncü olarak Neo-Liberal teori demokrasi ve insan hakları, iş birliği, ortak çıkar ve uluslararası örgütler, serbest ticaret ve karşılıklı bağımlılık başlıkları altında incelenerek uluslararası ticaret ve Neo-Liberalizm ilişkisi değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Uluslararası Ticaret

Dünyadaki toplam ekonomik faaliyetlerin altıda birini oluşturan uluslararası ticaret, kısaca ulusların sınırları dışında yaptıkları mal ve hizmet alışverişleri olarak tanımlanmaktadır. Sherlock ve Reuvid'e göre (2008, s. 3); devletler ihtiyaçları olan malları kendileri üretemeyip, hizmetleri sağlayamadığı durumlarda ve servisleri sağlama, malları üretme kapasitelerine sahip olmalarına karşın onları ithal etme yetkisine sahip oldukları için ticaret yapmaktadırlar. İthalat ve ihracat yoluyla uluslararası ortamda ticaret yapan ülkeler ekonomik dinamizmi sağlayarak üretim oranları ve verimliliklerinde artış yaratabilirler.

“Dünya ekonomisinin küreselleşmesi, uluslararası ticaretin önünde neredeyse hiçbir engel kalmadığı anlamına gelmektedir” (Burchill, 2013, s. 121). Bu durum ticaretin uluslararasılaşmasının göstergesidir. Her yıl uluslararası sınırlar boyunca yaklaşık 19 trilyon dolarlık mal ve hizmet alışverişi gerçekleşmektedir (Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 241). Uluslararası ticaret GSYH'ye doğrudan katkı sağlayarak ülkelerin zenginleşmesine katkı sağlamaktadır (Temel, 2016, s. 2). Ekonomik açıdan güçlenen ülkeler yenilikleri ve küresel gelişmeleri yakından takip ederek uluslararası ekonomik sistem içerisinde kârını optimum seviyeye yükseltebilirler. Ayrıca, ekonomik faaliyetlerdeki süreklilik ve artış beraberinde yeni istihdam olanaklarını getirmektedir. Bu durum devletlerin kalkınmalarına katkıda bulunarak ekonomik durgunluk ve işsizlik gibi problemlerin çözülmesi hususunda fayda sağlayabilir.

Uluslararası ticaret, sağladığı ekonomik getirilerin yanı sıra uluslararası konjonktürde politik öneme sahiptir. Devlet tarafından tanımlanan sınırları aşar, çıkar grupları tarafından baskı altına alınan ülkeler tarafından düzenlenerek devletlerarasında sürdürülen ve/veya müzakere edilen ticaret rejimleri içerisinde gerçekleşir (Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 241). Uluslararası ticaret yoluyla devletler refah seviyelerini artırarak karşılıklı iyi ilişkiler kurma fırsatı yakalarlar. Sermaye, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı yoluyla yapılan ticari faaliyetler toplumları birbirlerine yakınlaştırır.

Klasik Realizm: Temel Kavramlar

1940'larda uluslararası ilişkilerde hakim paradigma olarak ortaya çıkan Klasik Realizme göre, uluslararası

sistemin ana aktörü olan devlet insan doğasının kötü, bencil ve çıkarıcı doğasını yansıtmaktadır. Devletler için her daim önemli olan ise kimsenin kimseye güvenemediği uluslararası ortam içerisinde her daim ulusal çıkarların gözetilmesidir. Devletlerarası ilişkileri düzenleyen bir gücün olmamasından dolayı uluslararası sistemin anarşik yapıda olduğunu savunan Klasik Realistlere göre evrensel ahlak ve hukuk kuralları uluslararası çıkarlar söz konusu olduğunda geçerliliğini yitirmektedir. Bu doğrultuda teori, tüm devletlerin asıl amacı maksimum güce erişmek olduğunun altını çizmektedir. Devletlerin sürekli olarak güç artırımına gidilmesi güç rekabetinin ve bunun sonucunda güvenlik ikileminin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Öte yandan anarşik uluslararası ortamda devletler, herhangi bir devletin sistem içerisinde hegemon olmasını engellemek amacıyla, güç dengesi kurma yolunu seçerek egemenliklerine tehdit oluşturabilecek riskleri ortadan kaldırmayı hedeflemektedirler.

Klasik Realizmde ekonomi ele alınan temel konulardan biri olmamasına karşın devletlerin güçlerini ve güvenliklerini sağlamaları esnasında kullanacakları önemli bir araçtır. Çıkarların her daim kesişebileceğinin altını çizen teori uluslararası ticaret konusuna şüpheci yaklaşmaktadır. Öte yandan uluslararası ekonomiyi ve ticareti tekelinde bulunduran bir ülke ekonomiyi güç aracı olarak kullanarak devletlerarası ortamda hegemon pozisyonuna yükselebilir. Bu bölümde, yukarıda verilen bilgiler ışında, Klasik Realizm teorisi ana kavramları olan devlet ve ulusal çıkar, anarşi, güç ve güvenlik, güç dengesi ve güvenlik ikilemi başlıkları altında açıklanarak son olarak uluslararası ticaret Klasik Realizm teorisi kapsamında değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Devlet ve Ulusal Çıkar (Raison d'état):

Klasik Realizm devleti uluslararası sistemin ana aktörü olarak kabul eder. Rasyonel aktörler olarak tanımlanan devletler Carr'a göre (1946, s. 95) insan doğasının çelişkili yönünü yansıtmaktadır. Ulusal çıkarlarını korumak ve artırmak ise hiçbir devletin diğerine güvenemediği uluslararası sistemde devletlerin temel amacı olmalıdır. Ulusal çıkarlar öznel olmakla birlikte her devletin içerisinde bulunduğu konjontüre göre değişiklik göstermektedir. Teoriye göre; evrensel ahlak kurallarının geçerliliğini yitirdiği uluslararası sistem içerisinde her devlet kendi ulusal çıkarlarına göre hareket etmeli, kendi güç stratejilerini oluşturmalıdır (Carr, 1946, ss. 151-154; Pevehouse ve Goldstein, 2017; 61). Klasik Realizm akımının ana teorisyenlerinden Morgenthau'ya göre (1985, ss. 5-13);

- Uluslararası politika temelleri insan doğasında bulunan evrensel ve tarafsız kurallar tarafından yönetilmektedir.
- Realizmin temel noktası güç cinsinden tanımlanan çıkar kavramıdır.
- Güç cinsinden tanımlanan çıkarlar evrenselidir. Fakat evrensel çıkarlar her devlet tarafından aynı anlama gelmemektedir.
- Ahlaki değerler uluslararası politikada geçerli değildir.
- Evrensel ahlak kuralları yoktur.
- Uluslararası sistemdeki temel aktörler ulus devletlerdir.

Devletler kendi çıkarları ile ilgilendiklerinden diğer devletlerle kurdukları ilişkilerde elde edecekleri faydayı göz önünde bulundurarak etkileşimde bulunurlar (Freyberg-Inan, 2003, s. 86; Machiavelli, 2005, s. 60). Mearsheimer'e göre (2009, s. 244); devletler eylemde bulunurken en üst düzeyde fayda sağlayacağı tercihlerde bulunurlar. Bu hususta devlet adamına büyük yükümlülükler düşmektedir. Rasyonel hareket etmesi gereken yönetici karar alma aşamasında devletin çıkarlarını sağlamak ve maksimum düzeyde fayda sağlamak için belirli ideolojik temellere bağlı kalmamalı, gereken neyse onu yapmalıdır (Freyberg-Inan, 2003, s. 86; Kissinger, 2000, s. 138).

Anarşi:

Evrensel hukuk kurallarının bağlayıcı olmadığı ve uluslararası sistem içerisinde merkezi bir otoritenin bulunmadığı durum kısaca anarşi olarak tanımlanmaktadır (Donnelly, 2000, s. 81; Freyberg-Inan, 2003, s. 34). Realistlere göre uluslararası sistem anarşik yapıya sahiptir (Waltz, 2013, s. 4; Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 43). Tıpkı insanoğlu gibi bencil yapıya sahip olan devletler, ulusal çıkarlarını sistemin çıkarından önce görmektedirler. Bu nedenle sürekli olarak diğerleri pahasına fayda sağlamaya yönelmektedirler (Carr, 1946, s. 162; Donnelly, 2000, s. 73; Niebuhr, 1932, s. 48). Anarşik uluslararası sistem içerisinde devletler birbirlerine potansiyel tehdit gözüyle bakmaktadırlar. Kendi çıkarları doğrultusunda, ahlaki ilkeleri göz ardı ederek hareket ederek sürekli olarak egemenlik alanını genişletme arzusu duymaktadırlar.

Güç ve Güvenlik:

Kısaca diğerlerinin davranışları üzerinde etki kurabilme yeteneği olarak tanımlanan güç kavramı Realizme göre uluslararası sistemin en önemli araçlarından biridir (Carr, 1946, s. 232; Niebuhr, 1932, s. 108; Mearsheimer, 2006, s. 72). Teoriye göre; tüm devletlerin asıl amacı güçlü olmaktır (Freyberg-Inan, 2003, ss. 2-3; Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 38). Anarşik sistem içerisinde hiçbir devlet diğerinin niyetinden tam olarak emin olamamaktadır. Bu nedenle güvensiz uluslararası ortamda devletler daha fazla güce sahip olmanın yollarını aramaktadır. Devletler mutlak kazançlarını ve sahip olduklarını artırmak amacıyla sürekli olarak gücünü artırmakta ve diğer devletlerle rekabet etmektedir (Donnelly, 2000, s. 60). Aynı zamanda sürekli güvenlik endişesi yaşadıklarından, hâkimiyet alanlarını sürekli olarak artırarak sistem içerisinde hegemon güç olmanın yollarını aramaktadırlar.

Güç Dengesi:

Güç dengesi sistemi modern uluslararası ilişkiler döneminde ilk defa 1648 Vestfalya Barış Antlaşması sonucunda ortaya çıkmıştır (Kissinger, 2000, ss. 14-15; Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 51). Birbirine denk kapasitedeki ulusların çatışma ihtimalini engellemek amacıyla oluşturulan sistemin amacı herhangi bir devletin diğerine üstünlük kurmasını engelleyerek güvenliği sağlamak ve istikrarı korumaktır (Kissinger, 2000, s. 14; Morgenthau, 1985, s. 238). Güç dengesi yoluyla devletler birbirleri ile ortak değerlere saygılı ittifaklar kurarak bağımsızlıklarını tehdit edecek potansiyel riskleri ortadan kaldırmayı amaçlamaktadırlar. Güç dengesinde oluşacak değişimlerde sistem ya kendini yeniler ya da sistem içerisinde yeni bir güç dengesi oluşturulur (Morgenthau, 1985, s. 237)

Güvenlik İkilemi:

Uluslararası sistemin anarşik yapıda olması devletlerin sürekli olarak güvenlik endişeleri taşımasına ve güç artırımına gitmesine neden olmaktadır. Devletler birbirlerine güvenemeyeceklerinden kendilerini savunmak ve hayatta kalabilmek amacıyla kendi kendilerine yardım (self-help) etmek zorundadırlar (Donnelly, 2000, s. 82; Freyberg-Inan, 2003, s. 64; Viotti ve Kauppi, 2014, s. 55; Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 43). Bu nedenle sürekli olarak güç arayışında bulunmaktadırlar. Güç artırımında bulunan devlet, rakip devlette güvenlik endişesinin artmasına ve buna karşılık güç artırımına gitmesine neden olur. Bu durum güvenlik ikilemi olarak adlandırılan karşılıklı güç yarışlarını ortaya çıkarır.

Uluslararası Ticaret ve Klasik Realizm:

Uluslararası anarşik sistem içerisinde devletler, güvenliklerini sağlamak için askeri ve ekonomik güçlerini

artırma eğilimi göstermektedirler. Klasik Realistlere göre askeri güç devletin devamlılığı için elzemdir (Carr, 1946, ss. 109-110). Askeri harcamalarını artırmak isteyen uluslar aynı zamanda ekonomik gücünü de artırmak zorundadır. Carr'a göre (1946, s. 113); Uygarlık gelişim süreçlerinin tamamı ekonomik kalkınma ile yakın ilişkidir. Bu nedenle uluslar kendi iktisadi yeterliklerini (autarky) temin etmeye özen göstermelidir (Carr, 1946, ss. 120-131; Kirshner, 2010, ss. 58-60; Niebuhr, 1932, s. 15; Waltz, 2000, ss. 33-34). Teoriye göre önemli olan, devletlerin kendi çıkarlarını gözeterek en uygun zenginlik dağılımını yaratmasıdır (Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 242). Bu yolla devlet güç dengesinde kendi lehine bir değişim yaratabilir.

Klasik Realistler uluslararası ticaret faaliyetleri hususunda keskin bir önyargıya sahip olmamakla birlikte bu konuda şüphelidirler (Chan, 2001, s. 9). Onlara göre; uluslararası ekonomik çıkarların kesişmesi ihtimali her zaman göz önünde bulundurulmalıdır. Ulusal çıkarlarını her zaman için ön planda tutan devlet, sermayenin ihracatı (export of capital) ve uluslararası pazarların denetlenmesiyle uluslararası konjonktürde avantaj ederek ekonomiyi güç mekanizması olarak kullanılabilir (Carr, 1946, ss. 123-131). Buna karşın, ekonomik kapasitenin doğrudan askeri kapasiteye dönüştürülme ihtimali aynı zamanda devletlerin göreceli zenginlik ve ticaret hakkında endişelenmelerine yol açar (Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 241). Bu durumsa güvenlik ikileminin ortaya çıkmasına neden olabilir.

Neo-Realizm: Temel Kavramlar

Klasik Realizmin değişen uluslararası konjonktürü açıklamada yetersiz kalması nedeniyle 1970'lerde yeni bakış açıları getirilerek revize edilmesi sonucunda Neo-Realizm teorisi ortaya çıkmıştır. Teori, Klasik Realizmde olduğu gibi uluslararası sistemin anarşik yapıda ve devletlerin bu sistem içerisinde temel aktör olduklarını ileri sürmektedir. Ancak teoriye göre, uluslararası sistemin yapısı devlet davranışlarını belirleyen temel unsurdur. Klasik Realizm de temel ilke olan güç kavramı söz konusu Neo-Realizm olduğunda hayatta kalma aracıdır. Aynı zamanda güç, devletlerin sistem içerisindeki konumlarını ve davranışlarını belirlemektedir. Sistem içerisindeki güçlerin sayısı ve dağılımı ise kutupluluğu belirlemektedir. Klasik Realizmin güç dengesinin yenilenebildiği görüşünün aksine Neo-Realizm sistemin yapısının dengeleme stratejisi yoluyla korunabileceğinin altını çizmektedir. Devletlerin hayatta kalmaları hususunda ise Neo-Realistler Saldırgan ve Savunmacı olarak ikiye ayrılmaktadırlar. Savunmacı Realistlere göre ittifaklar ve dengeleme stratejisi yoluyla gücün korunması gerekirken Saldırgan Realistlere göre güvensiz uluslararası sistem içerisinde hiçbir devlet diğerinin niyetinden tam olarak emin olamayacağından sürekli olarak güç sahibi olmanın yolları aranmalıdır.

Neo-Realizme göre uluslararası ticaret kurallarını dayatacak bir mekanizmanın bulunmadığı anarşik uluslararası sistem içerisinde sistemin yapısı ve kutupluluğu ulusların ekonomik işleyişini belirlemektedir. Klasik Realizmde olduğu gibi, ekonomi devletlerin çıkarına hizmet ettiği sürece önemlidir. Ayrıca ekonomik işbirliği devletler tarafından dengeleme stratejisi kurmada etkin bir araç olabilir. Mutlak kazançlara vurgu yapan Klasik Realizmin aksine göreceli kazançlar konusuna odaklanan Neo-Realizme göre, devletlerin göreceli kazançlarının yeterli olmadığı durumlarda uluslararası ticaretin önemi kalmayacaktır. Bu bölümde yukarıdaki bilgilerden hareketle Neo-Realizm sistem ve yapı, güçler dağılımı ve kutupluluk, dengeleme, Savunmacı ve Saldırgan Realizm başlıkları altında açıklanmaya, sonrasında uluslararası ticaret Neo-Realist perspektifle değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Sistem ve Yapı:

Neo-Realizme göre anarşik yapıda olan uluslararası sistemde devletler için temel gaye hayatta kalmaktır. Bu hususta devletler her zaman göreceli kazançlarını artırmaya gayret göstermelidirler (Elman vd., 1995, s. 183; Hobson, 2000, s. 38; Mearsheimer, 2014, s. 52). Neo-Realizm, Klasik Realizmde olduğu gibi devletin

temel aktör, uluslararası sistemin ise anarşik olduğunu savunur (Mearsheimer, 2009, s. 242; Waltz, 1979, s. 88). Fakat söz konusu sistem içerisinde devlet davranışlarını açıklamak olduğunda teorilerin anarşiye bakışı farklıdır.

Yapılar ise devletlerin bir arada olmasıyla ortaya çıkar ve devamlılıkları devletlerin gayretleri ile sürdürülür (Kirshner, 2010, s. 57; Mearsheimer, 2006, s. 74; Waltz, 1979, s. 34). Klasik Realizmden farklı olarak Neo-Realizm devlet davranışları altında yatan sebebin uluslararası sistemin yapısından kaynaklandığını ileri sürmektedir (Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 48; Rose, 1998, s. 146; Waltz, 1995, s. 74; Waltz, 2001, 123). Kısaca, sistemin niteliklerini ve aktörlerin davranışlarını yapı belirlemektedir. Klasik Realizmin aksine Neo-Realizme göre devletleri gücünü artırmaya yönelen temel faktör, sistemin yapısıdır.

Güçler Dağılımı ve Kutupluluk:

Anarşik uluslararası sistem içerisinde her aktör hayatta kalabilmek amacıyla gücünü artırmaya gayret göstermektedir. Klasik Realizmde devletin temel ilkesi olan güç konu Neo-Realizm olduğunda hayatta kalma enstrümanıdır (Ashley, 1984, s. 228; Donnelly, 2000, s. 55; Mearsheimer, 2006, s. 72; Waltz, 1988, s. 619). Bu nedenle devlet hem askeri kapasitesinin gücünü artırmaya hem de sürekli üretim yapmaya odaklanmalıdır (Brooks, 1997, s. 451). Sistem içerisinde devletler birbirlerini potansiyel tehdit olarak algıladıkları ve niyetlerinden tam olarak emin olamadıklarından hayatta kalma stratejileri oluşturarak güçlerini artırmaya çalışmaktadırlar (Mearsheimer, 2014, ss. 30-31; Waltz, 1988, s. 616).

Güç, devletin sistem içerisindeki konum ve niteliğini belirler. Mearsheimer'e göre (2006, s. 72); sistem içerisinde güç dengesini devletlerin askeri kapasiteleri belirlemekle birlikte ekonomik güç ve nüfus gizli gücünü oluşturmaktadır. Kapasitelerin dağılımı büyük güçlerin sayısı ile ölçülen sistemin yapısını da belirlemektedir (Ashley, 1984, s. 233; Ngan, 2016, s. 8). Buna göre uluslararası sistem tek (sistem içerisinde yalnızca bir egemen gücün olduğu), çift (iki egemen gücün olduğu) ve çok (üç ve daha fazla egemenin olduğu) kutuplu sistem olmak üzere üçe ayrılmıştır (Mearsheimer, 2006, s. 78; Ngan, 2016, ss. 8-9, Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 48).

Dengeleme:

Klasik Realizme göre bozulan güç dengeleri yenilenebilirken, Neo-Realizm devletlerin gücünün rakipleri yoluyla dengelenebileceğini öne sürmektedir (Waltz, 2000, s. 27). Devletler, sistem içerisinde sürekli rekabet durumunda oldukları için birbirleriyle bağlantı kurmak zorundadırlar (Mearsheimer, 2009, s. 43; Waltz, 2000, s. 33). Bu nedenle hayatta kalmak ve güvenliklerini sağlamak için oluşturdukları stratejiler yoluyla devletler dengeleme siyaseti uygularlar. Dengeleme başlığı altında ortaya çıkan bir diğer strateji ise peşine takılma (bandwagoning) yoluyla devletlerin hayatlarını garanti altına alacağıdır. Burada rakiplerine göre güçsüz olan devlet kendine uygun gördüğü güçlü bir devletten yanında yer alarak varlığına yönelik tehlikeyi savuşturacağına inanmaktadır (Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 45; Waltz, 2000, ss. 38-39).

Savunmacı ve Saldırgan Realizm:

Neo-Realistlerin güç miktarının yeterliliği hususunda farklı görüşlere sahip olması *saldırgan* ve *savunmacı* olarak ikiye ayrılmalarına neden olmuştur. Savunmacı Realizme göre devletler güvenliklerini sağlamak amacıyla güç artırımında bulunmaktadır (Zakaria, 1992, s. 191). Burada asıl amaç güç artırımı değil var olan gücün korunmasıdır (Snyder, 2002, s. 153). Egemenliklerine yönelik tehditler karşısında devletler saldırgan karşılık vermektense ziyade ittifaklar kurarak dengeleme yoluna gitmelidirler (Johnson vd., 2016,

s. 3; Mearsheimer, 2006, s. 76; Rose, 1998, s. 146). Waltz'a göre (2001, s. 1); savaşlar hiçbir zaman zaferle sonuçlanmadığından savaşın çıktıkları devletlerin kayıp oranlarını yansıtmaktadır.

Saldırgan Realizm, anarşik ve güvensiz uluslararası sistem içerisinde devletlerin kendi kendine yardım etmelerinin elzem olduğunu savunmaktadır. Devletler birbirlerinin potansiyel rakibi olduklarından ve birbirlerinin asıl amaçlarından hiçbir zaman emin olamayacaklarından çatışma ihtimali kaçınılmazdır (Johnson vd., 2016, s. 2; Mearsheimer, 2014, s. 3; Snyder, 2002, s. 154). Bu nedenle sürekli olarak güçlerini ve egemenlik alanlarını artırmanın yollarını aramalıdır. Mearsheimer'e göre (2014, s. 3); zaferle sonuçlanan çıktıkları devletlerin göreceli güç pozisyonlarına katkı sağlar.

Uluslararası Ticaret ve Neo-Realizm:

Neo-Realizme göre; uluslararası ticaret kurallarını uygulayacak bir dünya hükümetinin bulunmadığı uluslararası anarşik sistem içerisinde bu uygulama devletlerin gücüne bağlıdır. Sistem içerisindeki güç dağılımı ve kutupluluk devletlerin ekonomi politikaları üzerinde doğrudan etki sağlamaktadır. Dolayısıyla devletin sistem içerisindeki pozisyonu ve sistemin yapısı onun ekonomi politikalarını etkilemektedir. Neo-Realizm için ekonomi, devlet politikalarına sağladığı katkı oranında önemlidir.

İşbirliği devletlerin çıkarlarını en üst düzeye çıkardığından Neo-Realizm için önem taşımaktadır (Hobson, 2000, s. 98). Aynı zamanda ekonomik işbirliği devletler tarafından dengeleme unsuru olarak kullanılarak sistem içerisinde hayatta kalmaya çabalayan devlet var olan gücünü koruma (Saldırgan Realizm) ve/veya artırma (Savunmacı Realizm) amacıyla Klasik Realizmde olduğu gibi uluslararası ticaret yoluyla ekonomik kapasitesini artırarak askeri gücünü pekiştirebilir. Uluslararası ticaret söz konusu olduğunda teori, devletlerin göreceli kazançlarının az olması durumunda işbirliğinin önemini kalmayacağına vurgu yapar (Burchill, 2013, s. 98). Güç göreceli olduğundan, ticaretin faydaları yalnızca rakiplere kıyasla ne kadar fayda sağlandığıyla orantılıdır.

Neo-Liberalizm: Temel Kavramlar

Neo-Liberalizm, Klasik Realizm gibi ana akım teorilerden olan Liberalizmin değişen koşulları açıklamada yetersiz kalması neticesinde 1970 ve 1980'lerde revize edilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Demokrasi ve insan haklarına saygının ön planda olduğu Neo-Liberal teoriye göre bu hususta ikili ve çok taraflı işbirliklerine önem verilmelidir. Klasik ve Neo-Realizmde olduğu gibi devletleri uluslararası sistemin temel aktörü olarak kabul eden Neo-Liberalizm aynı zamanda uluslararası işbirliğinin önemine vurgu yapmaktadır. Uluslararası sistemin anarşik yapıda olması Realistlerin belirttiği gibi savaşı kaçınılmaz kılmaz; tam tersi devletlerarası işbirliği ve uyum yoluyla barış durumunun sürekliliği sağlanabilir. Ayrıca devletler Klasik ve Neo-Realizmin aksine ortak çıkarlarını ön planda tutan uluslararası örgütler yoluyla devamlılıklarını sağlayabilirler. Realistler devletlerin uluslararası sistem içerisinde kendi kendine yardım yoluyla hareket etmeleri gerektiğinin ve işbirliğinden mümkün olduğunca kaçınılması gerektiğinin altını çizmekteyken Neo-Liberalite göre, devletler karşılıklı olarak birbirlerine bağımlıdır. Ekonomi ve ticareti devletin ulusal çıkarlarını artırmada araç olarak gören ve bu faaliyetlerin devlet aracılığıyla yürütülmesi gerektiğini savunan Klasik ve Neo-Realizmin aksine serbest ticaret Neo-Liberal teorisinin ana konularından biridir. Devletlerin sistem içerisinde karşılıklı olarak birbirlerine bağımlı olduklarının altını çizen teoriye göre, serbest ticaret ve teşebbüsler devlet aracılığıyla ve minimum devlet müdahalesiyle desteklenmelidir. Ayrıca bunlar devletlerarası anlaşmazlıkları engellemede ve ortak faydaya ulaşma noktasında önem taşımaktadır.

Liberalizm, özellikle de Neo-Liberalizm, ekonominin küreselleşmesinin ve dolayısıyla uluslararası ticaretin gün geçtikçe önem kazandığı günümüz dünya konjonktüründe ele alınan temel teorilerin başında gelmektedir. Teori, Klasik ve Neo-Realizmin aksine uluslararası ticaretin önemin ve gerekliliğine vurgu yaparak bu hususta orak çıkarları gözeten uluslararası işbirliği ve örgütlerin gerekliliğine değinmektedir. Devletin her alanda etkin olmasının elzem olduğunun altını çizen Realist teorilerin tam tersi olarak Neo-Liberalizm, söz konusu uluslararası ticaret olduğunda, karşılıklı bağımlılığa vurgu yaparak devletin bir adım geride durması ve serbest teşebbüsleri desteklemesi gerektiğini bu yolla uluslararası ticaret ağları kurularak ortak faydaya ulaşılabilirliğini ileri sürmektedir. Bu bölümde yukarıda belirtilen hususlardan hareketle Neo-Liberal teori temel kavramları olarak ortaya çıkan demokrasi ve insan haklarına saygı, işbirliği, ortak çıkar ve uluslararası örgütler, serbest ticaret ve karşılıklı bağımlılık başlıkları altında incelenecektir. Sonrasında ise uluslararası ticaret Neo-Liberal bakış açısıyla değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Demokrasi ve İnsan Haklarına Saygı:

Neo-Liberal teori diğer liberal teoriler gibi demokrasi vurgusu yaparak hukukun üstünlüğü ve insan haklarına saygı konularını ön plana çıkarır. Hobson'a göre (2000, s. 64); Devletler Neo-Realizmde olduğu gibi anarşiye uyum sağlamak yerine bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelmelidir. Demokrasinin odak konumunda olduğu Neo-Liberal teoriye göre insan haklarının korunması için ikili ve çok taraflı diplomasiye ağırlık verilmelidir (Kegley, 1995, s. 14). Bu hususta devletler ortak güvenlik konularında çalışmalar yaparak evrensel insan hakları ve uluslararası güvenliğin sağlanması hususunda birlikte hareket etmelidir.

İşbirliği, Ortak Çıkar ve Uluslararası Örgütler:

Neo-Liberalizm üniter rasyonel devletleri uluslararası sistemde temel aktörler olarak kabul etmekle birlikte uluslararası işbirliğinin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Kant'a göre (1795, s. 107); Gelecekte gerçekleşebilecek savaş durumu için devletlerin yaptıkları hazırlıklar barış antlaşmalarının geçerliliğini yitirmesine neden olur. Barış durumunun sürekliliğinin sağlanması uyum ve işbirliği sonucunda gerçekleşmektedir. Teoriye göre sistem anarşik yapıda olsa bile kurumlar ve örgütler yoluyla güven eksikliği restore edilebilir (Oğuzlu, 2014, s. 147).

Neo-Liberalizme göre devletler, işbirliğini artıran davranışları teşvik etmek için karşılıklı kurallar, beklentiler ve kurumlar oluşturabilir (Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 75). Kurumlar yoluyla devletlerarasındaki işbirliği anarşik uluslararası sistemde var olabilir. Uluslararası konjonktürde devletle birlikte en önemli aktör olan uluslararası örgütler devletlerin ortak çıkarlarına hizmet etmektedir (Oğuzlu, 2014, s. 148). Ortak çıkarlar doğrultusunda uluslararası işbirliğinden doğacak olan mutlak çıkarlara vurgu yapan Neo-Liberal teoriye göre; devletlerin karma çıkar ilişkilerindeki tek hedefi mümkün olan en büyük bireysel kazanımı elde etmektir (Grieco, 1995, s. 158).

Serbest Ticaret ve Karşılıklı Bağımlılık:

Ticaret serbestliğini savunan Neo-Liberaller, devletlerin birbirlerine karşılıklı olarak bağımlı olduğunu ileri sürerler. Neo-Liberal düşünceye göre; uluslararası sistem içerisinde bireyler ön planda olmalı, devlet iktisadi faaliyetlerden uzak durmalı ve serbest teşebbüsler desteklenmelidir (Friedman, 1988, s. 35; Hayek, 1993, s. 130). Serbest ticaret, ülke refah seviyesinin artırılmasında ve devletleri tek bir çatı altında ortak çıkarlarını sağlamaları hususunda teşvik etmektedir. Bu durum neticesinde uluslararası dostluk ve barış perçinlenir (Burchill, 2013, s. 95; Nichols, 2004, s. 734). Çatışmanın kaynağını devletin oluşturduğu uluslararası sistemde sermaye, mal ve hizmetlerin serbest dolaşımı yoluyla anlaşmazlıklar çözüme kavuşturulabilir. Serbest ticaret

sistemi, devletlerin revizyonist eğilimlerinin önüne geçebilir. Hayek'e göre (1978, s. 446); serbest ticaretin önündeki engeller bizzat devlet tarafından ortadan kaldırılmalıdır.

Burchill'e göre (2013, s. 96); "Serbest ticaret ve ticaretin önündeki engellerin kaldırılması, modern karşılıklı bağımlılık teorisinin özünü teşkil etmektedir". Devletlerarasındaki gücün ve kaynakların dağılımındaki çeşitlilikler onların birbirlerine karşılıklı bağımlı oldukları sonucunu doğurmaktadır. Devletlerin birbirlerine bağımlı olması beraberinde iyi ilişkiler kurarak etkileşime girmeleri gereksinimini doğurur. "Karşılıklı bağımlılık yoluyla devletlerarası ilişkilerde normalleşme sağlanabilir" (Oğuzlu, 2014, s. 147).

Uluslararası Ticaret ve Neo-Liberalizm:

Küreselleşme akımının etkisini son otuz yılda giderek artırması ve Soğuk Savaş'ın bitiminin de tetikleyici etkisi ile birlikte emek, sermaye, hizmet, mal, bilgi ve teknoloji daha mobil hale gelmiş, yeni ekonomik ittifaklar ve işbirlikleri ortaya çıkmıştır. Richardson'a göre (1995, s. 287), küreselleşme, uluslararası ticaret ve Neo-Liberalizm birbiriyle bağlantılı bir biçimde gelişmektedir. Sermayenin, malların, hizmetlerin, fikirlerin, teknolojilerin ülkeler arasında kolayca dolaşabildiği uluslararası ticaret ortamında serbest teşebbüsler giderek önem kazanmakta iken ulus devletlerin etkileri azalmaktadır.

Neo-Liberalizm ekonomik değişimlerdeki ortak çıkarlara vurgu yaparak uluslararası ticaretin önemine vurgu yapmaktadır. Burchill'e göre (2013, s. 107); "Dünya ekonomisinin küreselleşmesi önemli ölçüde batı dünyasında Neo-Liberal düşüncenin yeniden doğuşuyla çakışmaktadır". Teoriye göre; uluslararası ticaret sistemi içerisinde devlet müdahalesi olmadan serbest teşebbüsün desteklenmesi gerekmektedir. Serbest ticaretin aksamadan yapılması için devlet bireylere gerekli alt yapı ve hukuki güvenceyi sağlamalıdır.

Ekonomik politikaların en önemli amacı optimum veri elde ederek maksimum toplam zenginliğe ulaşmaktır. Burchill'e göre (2013, s. 106); "Neo-Liberal tarzda düzenlenmiş bir küresel siyasal iktisada yönelim, demokratik barış alanının genişlemesi kadar önemli bir gelişmedir". Uluslararası ticaret ve işbirliği söz konusu olduğunda, mal ve hizmetlerin serbestçe dolaşabildiği küresel piyasalar desteklenmelidir. Uluslararası politik ekonomide işbirliği ticaret aracılığıyla büyük faydalar sağlayabilir (Pevehouse ve Goldstein, 2017, s. 75). Grieco'ya göre (1995, s. 154); Neo-Liberalizmin işbirliğini ön planda tutmasının nedeni devletlerin tam rekabet ekonomisini destekleyen aktörler olduğu inancına sahip olmasındandır. İşbirliği ve uluslararası organizasyonlar aracılığıyla uluslararası ticaret ağları genişletilerek ortak faydaya ulaşılabilir.

Sonuç

Küreselleşme neticesinde mal, hizmet ve sermayenin dolaşımının kolaylaşmasının da etkisiyle, uluslararası ticaret günümüz küresel ekonomik faaliyetlerinin yaklaşık %17'sini oluşturmaktadır. Uluslararası ticaret yoluyla ülkeler, GSYH'lerinin artmasına doğrudan katkı sağlayarak zenginlik ve refah seviyelerinde artış yaratabilmektedirler. Devletlerin kâr oranlarını optimum düzeye çıkarmasına katkı sağlayan uluslararası ticaret, ekonominin dinamik bir hal alması neticesinde yeni istihdam alanları ve iş gücü gereksiniminin de ortaya çıkmasını sağlar. Uluslararası ticaret aynı zamanda devlet etkileşimlerinin artarak devletlerarası işbirliğinin zemininin oluşturulmasında fayda sağlamaktadır.

Klasik Realizm teorisi kapsamında anarşik uluslararası sistemin temel ögesi olarak kabul edilen devletler, güvenliklerini sağlamak ve mutlak kazanımlarını artırmak amacıyla askeri ve ekonomik güç artırımında bulunabilirler. Askeri yatırımlar için sermaye gerektirdiğinden uluslar ekonomik kapasitelerini artırmalıdır.

Devletler her zaman için kendi lehine en fazla zenginlik sağlayacağı tercihte bulunmalıdır. Uluslararası ticarete şüpheli yaklaşan Klasik Realistler çıkarların çatışma ihtimali her zaman için vardır. Uluslararası ticarete hegemon güç olmak önemli olduğundan göreceli zenginlik ve uluslararası ticaret hakkında endişelenmektedirler.

Neo-Realizm akımı ise ekonominin devlet çıkarlarına fayda sağladığı ölçüde değer taşıdığını belirtmektedir. Teori, devletlerin göreceli kazançlarına fayda sağladığı oranda uluslararası ticaretin yapılması gerekliliğinin altını çizmektedir. Uluslararası ticaret kuralları anarşik uluslararası sistem içerisinde aktörlerin gücü ile doğru orantılıdır. Sistemin yapısı, sistem içerisindeki güç dağılımı ve kutupluluk aktörlerin uluslararası ticaret içerisindeki yerini belirlemektedir. İşbirliği, devletlerin göreceli kazançlarında fayda sağlamıyorsa gereksizdir.

Uluslararası ticareti her daim ön planda tutan Neo-Liberalizm akımına göre, devletler uluslararası sistem içerisinde birbirlerine karşılıklı olarak bağımlıdır. Uluslararası ticaret hususunda teori, serbest ticaret, ortak çıkarlar ve işbirliğine vurgu yapmaktadır. Teoriye göre; Devletlerin insan hakları ve demokrasinin sağlanması için faaliyet göstermesi gerekmektedir. Uluslararası ticarete ise devletin görevi, gerekli altyapı ve hukuki korumayı sağlayarak müdahalede bulunmadan serbest ticareti desteklemektir. Uluslararası ticarete işbirliği ve uluslararası örgütlenmeler yoluyla ortak çıkarlar sistematik bir biçimde gerçekleştirilerek ve tüm devletlerin zenginleşmesi ve barışın korunması hususunda katkı sağlayabilir.

Sonuç olarak Klasik ve Neo Realizm teorileri ekonomiye korumacı yaklaşmakta, ticaretin devlet tekelinde sürdürülmesi gerektiğini belirterek işbirliklerinin temelde gereksiz olduğunu, zorunlu kalındığında ise devlete fayda sağlayacağı ölçüde yapılması gerektiğini ileri sürmektedirler. Bu durum, ekonomik faaliyetlerin gün geçtikçe küreselleşerek serbestleştiği, uluslararası iş birlikleri ve örgütlenmelerin sayısının giderek arttığı ve ulusal sınırların ekonomik faaliyetler söz konusu olduğunda önemini yitirdiği günümüz ekonomik konjonktürünü açıklamada söz konusu teorilerin yetersiz ve geri planda kalmasına neden olmuştur. Öte yandan artan sermaye, mal, hizmet ve işgücü hareketliliği, stratejik ittifakların çoğalmasımı, küresel ekonominin etki alanını giderek arttırmasını ve Neo-Liberal teorinin uluslararası ticareti anlama ve anlamlandırma ana diskur olarak ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Kaynakça

- Ashley, R. K. (1984). The Poverty of Neorealism. *International Organisation*, 38(2), 225-286.
- Brooks, S. G. (1997). Dueling Realisms. *International Organisation*, 51(3), 445-477.
- Burchill, S. (2013). Liberalizm. (Der. Burchill S., Linklater A., Devetak R., Donnely J., Nardin T., Peterson M., Reus-Smit C. ve True J.), *Uluslararası İlişkiler Teorileri* içinde. (s. 85-122). İstanbul: Küre Yayınları.
- Carr, E. H. (1946). *The Twenty Years' Crisis 1919-1939: An Introduction to the Study of International Relations*. London: Macmillan & Co. Ltd.
- Chan, S. (2001). Liberalism, Realism and Regional Trade: Differentiating APEC from E.U. and NAFTA. *Pacific Focus*, 16(1): 5-34.
- Donnely, J. (2000). *Realism and International Relations*. London: Cambridge University Press.
- Elman, C., Elman, M. F. ve Schroeder, P. W. (1995). History vs. Neo-Realism: A Second Look. *International Security*, 20(1), 182-195.

- Freyberg-Inan, A. (2003). *What Moves Man: The Realist Theory of International Relations and Its Judgment of Human Nature*. New York: State University of New York Press.
- Friedman, M. (1988). *Kapitalizm ve Özgürlük*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Grieco, J. M. (1995). Anarchy in the Limits of Cooperation: A Realist Critique of the Newest Liberal Institutionalism. (Der. Kegley Jr C. W.), *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge* içinde (s. 151-171). New York: St. Martin's Press, Inc.
- Hayek, F. A. (1978). *The Constitution of Liberty*. Chicago: University of Chicago Press.
- Hayek, F. A. (1993). Liberal Bir Sosyal Düzenin İlkeleri. (Der. Yayla A.), (Çev. Yayla A.), *Sosyal ve Siyasal Teori* içinde. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Hobson, J. M. (2000). *The State and International Relations*. New York: Cambridge University Press.
- Johnson, D. D. P., Phil, D. ve Thayer, B. A. (2016). The Evaluation of Offensive Realism. *Politics and the Life Sciences*, 35(1), 1-26.
- Kant, I. (1795). *Perpetual Peace*. (Çev. Smith, M. C.) New York: The Macmillan Company.
- Kegley Jr, C. W. (1995). .), The Neoliberal Challenge to Realist Theories of World Politics: An Introduction. (Der. Kegley Jr C. W.), *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge* içinde. (s. 1-24) New York: St. Martin's Press, Inc.
- Kirshner, J. (2010). The Tragedy of Offensive Realism: Classical Realism and the Rise of China. *European Journal of International Relations*, 18(1), 53-75.
- Kissinger, H. (2000). *Diplomasi*. (Çev. Kurt, İ. H.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Machiavelli, N. (2005). *The Prince*. (Çev. Bondanella, P.) New York: Oxford University Press.
- Mearsheimer, J. (2006). Structural Realism. (Der. Dunne T., Kurki M. ve Smith, S.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity* içinde. (s. 71-88). New York: Oxford University Press.
- Mearsheimer, J. (2009). Reckless States and Realism. SAGE. DOI: 10.1177/0047117809104637. URL: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0047117809104637>. (Erişim tarihi: 01.02.2018).
- Mearsheimer, J. J. (2014). *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: W. W. Norton & Company.
- Morgenthau H. J. (1985). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: McGraw-Hill. Inc.
- Ngan, T. T. T. (2016). Neo-realism and the Balance of Power in Southeast Asia. CEEISA-ISA 2016, URL: <http://web.isanet.org/Web/Conferences/CEEISA-ISA-LBJ2016/Archive/5436e425-0feb-4b25-a844-73018e5eac16.pdf>. (Erişim Tarihi: 12.02.2018).
- Nichols, P. M. (2014). Realism, Liberalism, Values, and the World Trade Organization. *U. Pa. J. Int'l Econ. L.*, 25(2): 725-754.
- Niebuhr, R. (1932). *Moral Man and Immoral Society: A Study in Ethics and Politics*. New York: Charles Scribner's Sons.
- Oğuzlu, T. (2014). Liberalizm. (Der. Kardaş Ş. ve Balcı A.), *Uluslararası İlişkilere Giriş* içinde. (s. 135-153). İstanbul: Küre Yayınları.

- Pevehouse, J. C. W. ve Goldstein, J. S. (2017). *International Relations: Eleventh Edition*. United States of America: Pearson Education.
- Richardson, N. R. (1995). International Trade as a Force of Peace. (Der. Kegley Jr C. W.) *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge* içinde, (s. 281-294). New York: St. Martin's Press, Inc.
- Rose, G. (1988). Review: Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy. *World Politics*, 51(1), 144-172.
- Sherlock, J. ve Reuvid, J. (2008). *The Handbook of International Trade: A Guide to the Principles and Practice of Export*. London: GMB Publishing Ltd.
- Snyder, G. H. (2002). Mearsheimer's World Offensive Realism and the Struggle for Security: A Review Essay. *International Security*, 27(1), 149-173.
- Temel, Ü. C. (2016). *Ekonomik Büyüme ve Dış Ticaret İlişkisi*. Paradigma, 1(1), 1-14.
- Viotti, P. R. ve Kauppi, M. V. (2014). *Pearson New International Edition: International Relations Theory*. London: Pearson Education Limited.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of International Politics*. United States in America: Waveland Press.
- Waltz, K. N. (1988). The Origins of War in Neorealist Theory. *Journal of Interdisciplinary History*, 18(4), 615-628.
- Waltz, K. N. (1995). Realist Thought and Neorealist Theory. (Der. Kegley Jr C. W.), *Controversies in International Relations Theory: Realism and the Neoliberal Challenge* içinde. (s. 67-82). New York: St. Martin's Press, Inc.
- Waltz, K. N. (2000). Structural Realism After the Cold War. *International Security*, 25(1), 5-41.
- Waltz, K. N. (2001). *Man the State an War: A Theoretical Analysis*. New York: Columbia University Press.
- Waltz, K. N. (2013). More May be Better. (Der. Sagan S. D. ve Waltz K. N.), *The Spread of Nuclear Weapons: An Enduring Debate* içinde (s. 3-41). New York: W.W. Norton & Company.
- Zakaria, F. (1992). Realism and Domestic Politics: A Review Essay. *International Security*, 17(1), 177-19.